

PROGRAM DZIAŁALNOŚCI MUZEUM PAMIĘCI SYBIRU NA OKRES: WRZESIEŃ 2021 - WRZESIEŃ 2026

Przedmiotem działania Muzeum Pamięci Sybiru jest gromadzenie, ochrona i udostępnianie zbiorów dokumentujących losy obywateli polskich zesłanych i deportowanych na Sybir oraz osadnictwa Polaków w Rosji i Związku Sowieckim, a także prowadzenie badań naukowych i upowszechnianie wiedzy związanej z tematyką zesłań, deportacji i losów Polaków na Sybirze oraz na dawnych ziemiach wschodnich II Rzeczypospolitej.

W latach 2021–2026 priorytetowym zadaniem w działalności Muzeum Pamięci Sybiru będzie dążenie do pełnego wykorzystania potencjału wystawienniczo-edukacyjnego nowo zbudowanej siedziby MPS. Najwięcej sił zostanie włożonych w organizację zwiedzania wystawy stałej oraz w opracowanie i realizację oferty edukacyjno-kulturalnej. W ramach podejmowanych działań przygotowywane będą także wystawy czasowe, których tematyka dotyczy będzie zagadnień związanych z deportacjami i życiem społeczności polskiej na Sybirze oraz codziennością Polaków na ziemiach wschodnich II Rzeczypospolitej. Podobnie jak w poprzednich latach, cyklicznie organizowane będą następujące wydarzenia: Światło Pamięci, Bieg Pamięci, Peleton Pamięci, Międzynarodowy Marsz Pamięci Zesłańców Sybiru oraz spotkania w ramach Kierunku Muzeum. Ponadto, pracownicy uczestniczyć będą w uroczystościach upamiętniających rocznice deportacji. Muzeum Pamięci Sybiru poprzez prowadzone działania stać się winno instytucją integrującą wielopokoleniowe środowisko Sybiraków w kraju i za granicą.

Priorytety w działalności Muzeum Pamięci Sybiru

na okres: wrzesień 2021 – wrzesień 2026:

- Organizacja zwiedzania wystawy stałej MPS.
- Przygotowywanie wystaw czasowych.
- Wykorzystanie potencjału przestrzennego nowej siedziby MPS do działań o charakterze komercyjnym, np.: wynajem pomieszczeń.
- Prowadzenie działalności edukacyjno-kulturalnej.
- Poszerzanie kolekcji muzealiów dotyczącej tematyki syberyjskiej oraz dawnych ziem wschodnich Rzeczypospolitej.

- Konserwacja i zabezpieczanie zbiorów, z wykorzystaniem nowych pracowników konserwatorskich.
- Prowadzenie wielokierunkowych badań dotyczących losów Polaków i obywateli polskich na Sybirze oraz powojennych losów deportowanych i ich potomków. Dokumentowanie historii dawnych ziem wschodnich II Rzeczypospolitej.
- Podtrzymywanie więzi z Sybirakami oraz ich rodzinami w Polsce oraz poza granicami. Stała współpraca ze stowarzyszeniami zajmującymi się upamiętnieniem historii polskich zesłań i ofiar systemu stalinowskiego w kraju i za granicą.
- Rozbudowa zespołu MPS w ramach poszczególnych działów i sukcesywne podnoszenie kompetencji merytorycznych pracowników.
- Podjęcie działań mających na celu wpisanie MPS do Państwowego Rejestru Muzeów.
- Popularyzacja działalności MPS w przestrzeni publicznej. Budowanie w kraju i za granicą marki MPS jako jednej z najważniejszych inicjatyw miasta Białystok.

DZIAŁALNOŚĆ WYSTAWIENNICZA

Działalność wystawiennicza Muzeum Pamięci Sybiru skupiać się będzie na dwóch płaszczyznach: 1) organizacji zwiedzania wystawy stałej oraz 2) przygotowywaniu wystaw czasowych.

1) Wystawa stała

Zakończenie prac nad budową wystawy stałej Muzeum Pamięci Sybiru i jej uroczyste otwarcie planowane na 17 września 2021 roku wprowadza instytucję na „nowe tory”. Liczącą ponad 2000 m² wystawa, której koncepcja opiera się na nowoczesnych formach przekazu, zostanie bowiem udostępniona zwiedzającym. Podstawowym celem w latach 2021–2026 będzie zatem jej popularyzacja i organizacja różnych form zwiedzania.

Planowane jest wprowadzenie czterech form zwiedzania: zwiedzanie indywidualne, z przewodnikiem, audioprzewodnikiem oraz przewodnikiem multimedialnym. Czas zwiedzania indywidualnego (samodzielnego) przewidywany jest na około dwie godziny. Zwiedzanie z przewodnikiem muzealnym (pracownikiem MPS) to najbardziej „ekskluzywna” forma zwiedzania. Jedną z opcji będzie oprowadzanie kuratorskie, co niewątpliwie znacząco podniesie prestiż instytucji. Ponadto, planowane jest stałe poszerzanie grup osób uprawnionych do oprowadzania, m.in. poprzez współpracę ze środowiskami przewodników turystycznych. Wszystkie osoby dopuszczone do grona przewodników posiadać będą stosowny certyfikat MPS zezwalający na oprowadzanie grup zorganizowanych.

Zakłada się, iż najbardziej popularną formą będzie zwiedzanie wystawy z audioprzewodnikiem. Przygotowany w siedmiu wersjach językowych (polskiej, angielskiej,

rosyjskiej, białoruskiej, ukraińskiej, litewskiej i łotewskiej) audioprzewodnik w dużej części oparty jest na relacjach samych deportowanych opisujących swój pobyt na Syberii czy w Kazachstanie. Unikatowa w skali Polski forma przekazu, oparta na relacjach świadków, pozwoli zwiedzającemu w pełni zapoznać się z traumą deportacji. Z kolei przewodnik multimedialny umożliwi zwiedzającym skorzystanie z dodatkowych treści, niedostępnych na wystawie stałej.

Obok czterech podstawowych form zwiedzania, zwiedzającym zaproponowane zostaną dodatkowe (specjalistyczne) ścieżki tematyczne, dostosowane do potrzeb dzieci, dorosłych czy całych rodzin. Będą one poświęcone wybranym zagadnieniom i z założenia skierowane do osób chcących ponownie odwiedzić Muzeum. Dlatego też, obok biletów indywidualnych, zniżkowych czy zbiorowych, ze względu na rozbudowaną, wielowątkową formę wystawy, zakłada się wprowadzenie biletów kilkudniowych, w ramach których zwiedzający w wyznaczonym okresie czasu będzie mógł odwiedzić muzeum dowolną ilość razy.

Ważną cechą wystawy stałej jest jej dostępność dla osób niepełnosprawnych. Na terenie Muzeum znajdują się dodatkowe miejsca parkingowe, odpowiednio dostosowano wejścia do budynku i na wystawę stałą. Istnieje możliwość wypożyczenia sprzętu (balkoników oraz wózków), jak również zwiedzenia wystawy z psem asystującym. W celu umożliwienia lepszego odbioru treści wystawy przez osoby niepełnosprawne, przygotowane zostały m.in.: pętle indukcyjne, audioprzewodniki z tłumaczem PJM oraz z audiodeskrypcją, makieta wystawy stałej oraz modele eksponatów stworzone w druku 3D. Z kolei osoby z obniżoną sprawnością funkcjonowania społecznego będą mogły skorzystać z przygotowanego specjalnie dla nich pomieszczenia, tzw. pokoju wyciszenia. Mając na celu utrzymanie tzw. wysokich standardów, jednym z zadań na lata 2021–2026 stanie się dalsze unowocześnianie zastosowanych rozwiązań oraz stałe poszerzanie dostępności wystawy, będące odpowiedzią na bieżące zapotrzebowanie osób z niepełnosprawnościami.

2) Wystawy czasowe

W poprzednich latach działalności Muzeum Pamięci Sybiru przygotowało szereg wystaw czasowych, które prezentowane były zarówno w kraju, jak i za granicą. Kierując się zamiarem popularyzacji wiedzy o szeroko rozumianym Sybirze i Kresach Wschodnich II RP, w latach 2021–2026 planowane jest przygotowanie nowych wystaw czasowych, które eksponowane będą zarówno w Muzeum, jak i udostępniane zewnętrznym instytucjom kulturalno-edukacyjnym.

DZIAŁALNOŚĆ EDUKACYJNO-KULTURALNA

Głównym założeniem działalności edukacyjno-kulturalnej Muzeum Pamięci Sybiru będzie otwarcie się na zróżnicowanych wiekowo odbiorców, którym zaproponowany zostanie szeroki wachlarz zajęć. Wystawie stałej towarzyszyć będzie bogata oferta edukacyjna. Przygotowane przez zespół muzealny warsztaty pozwolą uczestnikom nie tylko posiadać wiedzę związaną bezpośrednio z tematyką wystawy, ale także poszerzyć ją o dodatkowe treści. Odwiedzający Muzeum będą mogli także uczestniczyć w zajęciach prowadzonych z wykorzystaniem nowoczesnych technologii (m.in. wirtualny spacer po syberyjskiej tajdze – dzięki goglom VR). Zwiedzanie z przewodnikiem multimedialnym wraz ze specjalnie w tym celu przygotowanym tabletem, będzie stanowiło dodatkową atrakcję, podczas której część naszych eksponatów „ożyje”. Przewodnik multimedialny wyposażono również w tryb warsztatowy umożliwiający interaktywne zgłębienie tematyki wystawy w trakcie prowadzonych spotkań edukacyjnych.

W ramach zajęć edukacyjno-kulturalnych w MPS przygotowane zostaną:

1) Edukacja szkolna:

- a) lekcje muzealne w MPS,
- b) warsztaty edukacyjne dla dzieci i młodzieży,
- c) lekcje, wykłady i prelekcje w szkołach oraz innych instytucjach oświatowych,
- d) spotkania z Sybirakami,
- e) warsztaty metodologiczne dla nauczycieli,
- f) patronat edukacyjny nad wydarzeniami lub działalnością instytucji edukacyjnych odwołujących się do pamięci „polskiego Sybiru” lub Kresów Wschodnich II Rzeczypospolitej,
- g) sporządzenie bazy szkół odwołujących się do pamięci Sybiru i dawnych Kresów Wschodnich II Rzeczypospolitej.

2) Edukacja pozaszkolna:

- a) warsztaty i spotkania dedykowane dla różnych grup wiekowych (w tym dla rodzin i seniorów),
- b) zajęcia dla osób wykluczonych (w tym przebywających w placówkach opiekuńczych lub penitencjarnych),
- c) spotkania autorskie.

Uczestnikom zajęć edukacyjnych przybliżona zostanie zarówno historia zesłanych na Sybir w trakcie II wojny światowej, jak również niesamowite życiorysy Polaków, którzy w XIX wieku na Syberii zbudowali swoje kariery. Zajęcia muzealne realizowane będą w trzech formach:

- stacjonarnej – dla grup, które będą chciały osobiście odwiedzić naszą instytucję,
- wyjazdowej – dla grup, które będą chciały zaprosić nasz zespół do siebie,
- warsztatów online – zajęcia za pośrednictwem komunikatorów internetowych.

GROMADZENIE I OPRACOWYWANIE ZBIORÓW

Jednym z podstawowych zadań Muzeum Pamięci Sybiru jest gromadzenie i opieka nad zbiorami, m.in. poprzez prowadzenie dokumentacji poświadczającej stan posiadania z tytułu zakupu lub darowizny. Główny nacisk działalności MPS położony zostanie na gromadzenie zbiorów obejmujących tematykę związaną z wywózkami Polaków na Sybir od końca XVI do XX wieku oraz z życiem na dawnych ziemiach wschodnich Rzeczypospolitej. Pozyskiwane przez Muzeum eksponaty zostaną sfotografowane, zeskanowane i wpisane do inwentarza. Zabytki przechowywane w MPS będą ewidencjonowane poprzez wpis w karcie ewidencyjnej, księdze inwentarzowej lub księdze depozytów. Dzięki nowoczesnej infrastrukturze specyfika zabezpieczeń zbiorów spełniać będzie najwyższe standardy stawiane przed współczesnymi muzeami.

Zgodnie z założeniami polityki gromadzenia zbiorów, w sposób szczególny należy skupić się na poszukiwaniu eksponatów dokumentujących wydarzenia, które w kolekcji Muzeum Pamięci Sybiru są słabo reprezentowane: deportację z czerwca 1940 roku, losy Sybiraków, którzy wstąpili do Armii Berlinga czy też losy tzw. bieżęńców. Należy poszukiwać także eksponatów związanych ze zsyłkami popowstaniowymi i pobytem Polaków w ZSRS w latach 30-tych XX wieku. Zbiory muzealne powinny być również uzupełniane o obiekty korespondujące z planem wystaw czasowych Muzeum oraz wydawnictwami instytucji. Są to m.in. zbiory „kresowe”, obrazujące miasta i miasteczka ziem wschodnich II Rzeczypospolitej oraz toczące się tam życie kulturalne, społeczne i polityczne. Natomiast z myślą o budowie kolekcji dzieł sztuki o tematyce powstańczej i syberyjskiej (w 2021 roku zakupione zostało 12 pierwszych prac autorstwa XIX-wiecznych artystów), w kolejnych latach planowany jest rozwój tego typu zbiorów.

Duży nacisk w MPS nadal będzie kładziony na gromadzenie relacji tzw. świadków historii. Przeprowadzanie wywiadów kontynuowane będzie zarówno wśród osób deportowanych na Sybir, jak i wśród przedstawicieli kolejnych pokoleń jako grupy obciążonej tragedią wywózek. Ponadto w planach znajduje się także nagrywanie relacji Polaków z dawnych ziem wschodnich II Rzeczypospolitej. Warto podkreślić, iż w przypadku wydarzeń nieposiadających wystarczającej ilości dokumentów archiwalnych (co wynika m.in. z wciąż ograniczonego dostępu do archiwów postsowieckich), wywiady stanowią niezwykle istotne źródło uzupełniające.

MPS nadal będzie prowadzić aktywną politykę współpracy z innymi instytucjami muzealnymi i podmiotami zewnętrznymi, wypożyczać eksponaty na wystawy, uzyskiwać i udzielać licencji, przeprowadzać kwerendy i udostępniać cyfrowe wizerunki muzealiów na potrzeby wystaw, publikacji, działań edukacyjnych i popularyzatorskich. W zakresie realizacji wypożyczeń kontynuowana będzie dotychczasowa polityka, oparta na procedurach brania w wypożyczenie i dawania w wypożyczenie w oparciu o najwyższe standardy, zwracając szczególną uwagę na scenariusz wystawy, na którą mają być wypożyczone zbiory, a także na warunki ich przechowywania i ekspozycji oraz zabezpieczenia w nowym miejscu, określone w raporcie o warunkach ochrony zbiorów.

KONSERWACJA ZBIORÓW

Jednym z kluczowych zadań Muzeum Pamięci Sybiru będzie digitalizacja zgromadzonych zbiorów. Zadanie to znacząco ułatwi posiadanie profesjonalnie wyposażonej pracowni digitalizacji zbiorów oraz pracowni fotograficznej, co pozwoli na fotografowanie – według wytycznych NIMOZ obiektów przestrzennych oraz skanowanie fotografii i archiwaliów, w tym obiektów wielostronicowych. Zgodnie z polityką otwartości Muzeum, zdigitalizowane zbiory udostępniane będą na stronie internetowej instytucji oraz w cyfrowym katalogu zbiorów wraz z opisem historii obiektu.

W najbliższych latach kontynuowane będzie pozyskiwanie eksponatów od środowisk sybirackich m.in. za pośrednictwem akcji „Przełącz eksponat”. Zdobywane tą drogą zbiory często wymagają niezwłocznej interwencji konserwatorskiej. Podobnie jak w przypadku mniej pilnych działań, prace konserwatorskie prowadzone będą w oparciu o nowoczesną pracownię (suchą i moką). Dzięki posiadanej infrastrukturze konserwatorskiej, MPS lokowane jest w grupie najlepiej przygotowanych do tych celów instytucji muzealnych w Polsce. Ponadto, w miarę możliwości kadrowych, prowadzona będzie odpłatna działalność konserwatorska na potrzeby innych instytucji muzealnych w regionie i kraju.

DZIAŁALNOŚĆ NAUKOWA I POPULARNONAUKOWA

Jednym z głównych celów funkcjonowania Muzeum Pamięci Sybiru będzie prowadzenie działalności naukowej i popularnonaukowej, której zakres chronologiczny dotyczyć będzie okresu od XVI wieku do współczesności. W pierwszej kolejności jednak położony zostanie nacisk na czas II wojny światowej i dzieje czterech wielkich deportacji z lat 1940–1941 (luty 1940, kwiecień 1940, czerwiec-lipiec 1940, maj-czerwiec 1941). Pilnych badań potrzebuje również okres bezpośrednio poprzedzający lata wojny, jak i czas ponownego wzmocnienia się systemu stalinowskiego po jej zakończeniu, zwłaszcza w kontekście

trwających wówczas wysiedleń ludności polskiej na Sybir. W ciągu najbliższych pięciu lat zwrócona zostanie także szczególna uwaga na losy ludności polskiej rozsianej po całym świecie.

Zadaniem zespołu tworzącego MPS będzie inicjowanie cyklu różnorodnych ogólnopolskich i międzynarodowych przedsięwzięć naukowych, mających na celu ukazanie całego spektrum złożonej tematyki zesłań. Przedsięwzięcia naukowe prowadzone będą w ramach następujących działań:

- krajowe oraz zagraniczne kwerendy archiwalne i muzealne,
- opracowywanie relacji, wspomnień Sybiraków i ich potomków (drugie i trzecie pokolenie),
- udział w konferencjach naukowych,
- organizowanie spotkań naukowych (panele dyskusyjne, konferencje),
- inicjowanie i realizowanie grantów międzyinstytucjonalnych i międzynarodowych (np. związanych z uporządkowaniem spuścizny archiwalnej i memuarystyki dotyczącej Sybiru; badaniami jednostkowymi oraz zbiorowymi historii Sybiraków oraz organizacji sybirackich po wojnie),
- rozbudowywanie i utrzymywanie krajowych i międzynarodowych kontaktów naukowych.

Działalność popularyzatorska skupiać się będzie głównie wokół następujących kwestii:

- prowadzenie obszernego, tematycznego portalu historycznego,
- działalność wydawnicza – kontynuowanie wydawania periodyków („Sybir”, „Biuletyn Historii Pogranicza”), serii wydawniczych („Wspomnienia i relacje”, „Małe historie Sybiru”), a w miarę możliwości finansowych zainaugurowanie także nowych serii (np. tłumaczenia autorów obcojęzycznych, książki MPS w językach obcych, reprinty wydawnictw XIX-wiecznych),
- współpraca z krajowymi i zagranicznymi mediami (teksty, programy i filmy popularyzatorskie),
- pozyskiwanie środków i realizowanie projektów popularyzujących wiedzę o Sybirze.

ROZWÓJ KADRY

W Muzeum Pamięci Sybiru planowany jest sukcesywny rozwój kadry ze szczególnym zwróceniem uwagi na podnoszenie merytorycznych kompetencji pracowników. Poszerzenie kwalifikacji kadry MPS zostanie osiągnięte poprzez szkolenia i warsztaty z zakresu m.in. muzealnictwa, gromadzenia, konserwacji i opisywania zbiorów, informatyki i grafiki komputerowej czy public relations. Szczególna uwaga zwrócona zostanie również

na zdobywanie stopni naukowych: doktora i doktora habilitowanego. Celem planowanej polityki kadrowej jest wprowadzenie Muzeum Pamięci Sybiru do elitarnego grona polskich instytucji muzealnych z najsilniejszym potencjałem naukowym.

FINANSE

Podstawowym źródłem finansowania Muzeum Pamięci Sybiru będą środki z budżetu Miasta Białystok. Część kosztów pokrywana będzie również z własnych zasobów uzyskanych ze sprzedaży biletów, wydawnictw, gadżetów czy wynajmu przestrzeni muzealnej. Zakłada się także pozyskiwanie dodatkowych funduszy na realizowane działania poprzez występowanie o dofinansowanie zewnętrzne oraz nawiązywanie współpracy z innymi instytucjami. Ponadto, prowadzone będą działania mające na celu pozyskanie środków od sponsorów prywatnych oraz instytucjonalnych.

***

Nasze miasto i nasz region, które w sposób szczególny zostały dotknięte skutkami lat okupacji sowieckiej, w naturalny sposób są predysponowane do upowszechniania wiedzy o losach polskich Sybiraków. Upamiętnienie dziejów Polaków na Wschodzie jest naszym naturalnym obowiązkiem, a Muzeum Pamięci Sybiru bardzo dobrze wpisuje się w strategię Miasta Białystok otwartego na Wschód, w skuteczny sposób łącząc bolesne doświadczenie historyczne z nowoczesnym przekazem edukacyjnym. Muzeum bez wątpienia będzie efektywnym narzędziem przekazywania wiedzy o polskim doświadczeniu Sybiru kolejnym pokoleniom.

Muzeum Pamięci Sybiru już wkrótce ma szansę stać się kluczową nie tylko polską, ale również europejską instytucją inicjującą i prowadzącą badania naukowe dotyczące szeroko rozumianej tematyki syberyjskiej, ze szczególnym wyeksponowaniem znaczenia losów społeczności polskiej. Z pewnością będzie jednym z najlepiej rozpoznawalnych symboli Miasta Białystok zarówno w kraju, jak i poza jego granicami.

PREZYDENT MIASTA

~~dr hab. Tadeusz Truskala~~
Akceptacja Organizatora

Wojciech Śleszyński